

DET KONGELEGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Statsråden

Fylkeskommunene - alle
Oslo kommune

Deres ref

Vår ref
200901645/SLO - 1

Dato
17.11.2009

Foreløpig tilskuddsbrev til fylkeskommunene for 2010 på landbruks- og matområdet

Foreløpig tilskuddsbrev angir rammene for fylkeskommunene som regional utviklingsaktør på landbruks- og matområdet, og gir utdypende presiseringer av fylkeskommunenes oppgaver og ansvar fra 2010. I brevet trekker departementet også opp rammene for tilskuddsordningen knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket som fylkeskommunene har fått ansvar for. Endelig tilskuddsbrev vil bli sendt ut primo januar 2010.

Det vises til følgende overordnede dokumenter for fylkeskommunenes arbeid på landbruks- og matområdet; Ot. prp nr. 10 (2008-2009) Om lov om endringer i forvaltningslovgivningen mv. (gjennomføring av forvaltningsreformen), St. prp. nr. 75 (2008-2009) Om jordbruksoppkjøret 2009, kommuneproposisjonen for 2010, samt Landbruks- og matdepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjoner for 2010 og Stortingets behandling av disse.

1. Overordnede mål for landbruks- og matpolitikken

Målene for landbruks- og matpolitikken er fastlagt ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon. Innenfor denne rammen vil regjeringen arbeide for å opprettholde et levende og mangfoldig landbruk og et bærekraftig skogbruk over hele landet, som gir attraktive arbeidsplasser og sikrer rekruttering jf. også politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013. Landbrukspolitikken generelt og den landbruksrelaterte næringsutviklingen spesielt, skal også være et verktøy for å nå distriktpolitiske målsettinger. Videreutvikling av landbruket innenfor ei distriktpolitisk ramme må skje gjennom innovasjon, økt

verdiskaping og samspill med andre sektorer.

Landbruks- og matsektoren har et bredt samfunnsansvar, og landbruket og ressursene knyttet til landbrukseiendommene spiller en viktig rolle for sysselsetting og bosetting i store deler av landet. Viktige oppgaver handler om å stimulere til rekruttering og likestilling i landbruket, styrke verdiskapingen, kompetansen og innovasjonsevnen i næringen, samt fortsatt legge til rette for utvikling av nye næringer i landbruket. Vern av landbrukets produksjonsarealer mot nedbygging og produksjon av trygg mat med høy kvalitet, er en bærebjelke i landbruks- og matpolitikken. Landbruket er også en viktig produsent av miljøgoder, og kan være en positiv bidragsyter til å løse klimautfordringene.

Den nasjonale strategien for næringsutvikling, "Ta landet i bruk!", legger rammene for satsing på næringsutvikling med basis i landbrukets og bygdenes ressurser. Gjennom utarbeidelse av regionale strategier for landbruksbasert næringsutvikling, er det lagt til rette for å kunne utnytte regionale og lokale fortrinn og potensial som et utgangspunkt for å øke verdiskapingen fra landbruks- og matsektoren i ulike deler av landet. Gjennom fylkeskommunenes deltagelse i arbeidet med de regionale næringsstrategiene, er det viktig å sikre kobling mot fylkeskommunenes regionale utviklingsplaner.

2. Fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører på landbruks- og matområdet

Landbruks- og matdepartementet ønsker å styrke fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører. Fylkeskommunene får et medansvar for gjennomføringen av landbrukspolitikken. Gjennom å tilrettelegge for økt verdiskaping, ressursforvaltning og miljøinnsats skal fylkeskommunene bidra til forbedret måloppnåelse på landbruksområdet. Mangfoldet av oppgaver på landbruks- og matområdet gir gode muligheter for å se koplinger mot andre sektorer og områder knyttet til utvikling av næringsliv og lokalsamfunn. I den sammenheng er det viktig at landbruket også blir en integrert del av fylkeskommunenes øvrige ansvars- og arbeidsområder, og behandles som en del av fylkeskommunenes generelle næringspolitikk. Videre må samhandlingen med andre aktuelle regionale og lokale aktører om gjennomføringen av landbrukspolitikken styrkes. Vedlegg 2 til tilskuddsbrevet gir en oversikt over sentrale strategidokumenter og handlingsplaner på landbruks- og matområdet som grunnlag for fylkeskommunenes videre arbeid på området.

På regionalt nivå skal Fylkesmannen fortsatt ha en sentral rolle i gjennomføringen av landbruks- og matpolitikken. Fylkesmannen er bl.a. et kompetansesenter for kommunene og næringen på landbruksområdet, forvalter juridiske og økonomiske virkemidler på området, og leder arbeidet med utarbeiding av de regionale næringsstrategiene gjennom det regionale partnerskapet. I tillegg vil Innovasjon Norge forvalte og gi råd innenfor en rekke av de økonomiske virkemidlene på landbruks- og matområdet. Det regionale partnerskapet og arbeidet innenfor dette blir derfor særlig viktig for en god måloppnåelse regionalt på landbruks- og matområdet.

Viktige hovedmål for fylkeskommunene på landbruks- og matområdet blir å;

- styrke regional verdiskaping, ressursforvaltning og miljøinnsats med utgangspunkt i landbruket og landbrukets ressurser
- styrke samhandlingen med andre aktuelle regionale og lokale aktører om gjennomføringen av landbrukspolitikken
- styrke regionale folkevalgtes engasjement i landbrukspolitikken
- sikre god kobling mellom landbruk og annet samfunns- og næringsutviklingsarbeid i fylket, herunder å integrere landbruksområdet i fylkeskommunenes øvrige ansvars og arbeidsområdet.

Med forbehold om Stortingets godkjenning vil fylkeskommunene bli styrket med til sammen 117,5 millioner kroner til årsverkskostnader i 2010 over fylkeskommunenes rammetilskudd, kapittel 572, post 60 i forbindelse med gjennomføringen av forvaltningsreformen. Oppgavene på landbruks- og matområdet skal dekkes innenfor den samlede bevilgningen. Tilskuddsmidlene på 20 mill. kr til styrking av rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket kommer i tillegg til dette. Det vises til Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for en helhetlig omtale av det økonomiske opplegget for forvaltningsreformen. Landbruks- og matdepartementet er ellers opptatt av at fylkeskommunene har fokus på kvalitet og kompetanse i oppgaveløsningen på landbruksområdet. Det vil være opp til hver enkelt fylkeskommune å finne fram til egnede måter å organisere og løse oppgavene som overføres fra Fylkesmannen til fylkeskommunene på landbruks- og matområdet.

3. Fylkeskommunenes oppgaver på landbruks- og matområdet for 2010

På landbruks- og matområdet skal fylkeskommunene ivareta oppgaver innenfor verdiskaping i landbruket, klima og samfunnsplanlegging, rekruttering og kompetanseheving.

Oppgaveendringene som følger av forvaltningsreformen legger til rette for å styrke regionale folkevalgtes engasjement i landbrukspolitikken. Fylkeskommunene får øg myndighet til å avgi uttalelser i landbrukspolitiske saker, og gis mulighet til å gi innspill til det årlige jordbruksoppgjøret. I og med at fylkeslandbruksstyrene opphører fra 1.1.2010, må fylkeskommunene selv ta stilling til hvordan de samla oppgavene fylkeskommunene overtar på landbruksområdet skal underlegges politisk behandling.

Verdiskaping i landbruket

Jord- og hagebruk, skogbruk, reindrift og landbrukets tjenesteproduksjon er sentral for landets samlede verdiskaping, utvikling av lokalsamfunn og for å holde oppe hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Hele bredden av landbrukets ressurser må utnyttes for å skape lønnsom næringsutvikling. Det er et mål å øke verdiskapinga for primærprodusentene og virksomheter som viderefører råvarer fra norsk landbruk. Samspill i de regionale og lokale partnerskapene er særlig viktig for økt innovasjon og verdiskaping i landbruket. Eierskapet til Innovasjon Norge gir fylkeskommunene økt innflytelse over virkemidlene til næringsutvikling. Fylkeskommunene vil bli invitert til å

delta i framtidige revideringer av nasjonale og regionale næringsstrategier og handlingsplaner.

Landbruks- og matdepartementet ønsker på generelt grunnlag at fylkeskommunene i større grad engasjerer seg i verdiskaping i landbruket, legger til rette for lokal vekstkraft og stimulerer regionale forutsetninger og fortrinn for innovasjon og verdiskaping. Fylkeskommunenes engasjement innenfor verdiskaping i landbruket må derfor ses i sammenheng med fylkeskommunenes øvrige næringspolitiske arbeid.

Fylkeskommunene skal i den forbindelse være en aktiv samarbeidspartner i verdiskapingsprogrammene som forvaltes av Innovasjon Norge, herunder verdiskapingsprogrammet for matproduksjon, trebasert innovasjonsprogram, bioenergiprogrammet og verdiskapingsprogrammet for reindrift. Fylkeskommunenes rolle i verdiskapingsprogrammene vil særskilt være knyttet til mobilisering og informasjon til målgrupper om programmene og støtteordningen. I den sammenheng er det også viktig at de overordna målsettingene for verdiskapingsprogrammene ses i sammenheng med fylkeskommunenes øvrige regionale utviklingsarbeid. Departementet legger ellers til grunn at de regionale partnerskapene også drøfter den videre oppfølgingen og arbeidet med verdiskapingsprogrammene som en del av arbeidet med den regionale næringsstrategien innenfor landbruket.

Nåværende verdiskapingsprogram for mat (VSP mat) ble evaluert våren 2009. Det er i etterkant nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide en rapport med anbefalinger om hvordan satsingen på småskala matproduksjon og produksjon av norske matspesialiteter kan videreføres etter at VSP mat i sin nåværende form avsluttes i 2010. Arbeidsgruppen skal legge fram sin anbefaling i forkant av jordbruksoppgjøret 2010.

Fylkeskommunene vil bli representert i Innovasjon Norges faglige møtearenaer på nasjonalt nivå. Det er etablert fem faglige møtearenaer innenfor tre, bioenergi, mat, reiseliv og Inn på tunet. Møtearenaene skal bidra til målrettet bruk av virkemidlene nasjonalt og regionalt, og til økt samhandling og innovasjon.

Klima, areal og samfunnsplanlegging

I St. meld. Nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene - landbruket en del av løsningen, framheves fylkeskommunenes medansvar for å støtte opp om klimatiltak på landbruks- og matområdet. Fylkeskommunene skal bidra til at landbruks-, klima- og energipolitiske mål ivaretas bedre i samfunnsplanleggingen, herunder gjennom økt bruk av fornybar energi og styrket jordvern. Regjeringen har lagt opp til en mer restriktiv linje når det gjeld omdisponering av dyrka og dyrkbar mark jf. også Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 – 2013. Gjennom ny plan- og bygningslov har fylkeskommunene mulighet til å båndlegge areal over en viss tidsperiode. Dette gir fylkeskommunene mulighet til å ta mer ansvar for vern av dyrket og dyrkbar jord gjennom fylkesdelplaner og i dialog med kommunene i planprosesser.

Det er viktig å utvikle landbrukets positive klima- og energibidrag gjennom å stimulere til aktiv bruk og oppbygging av skogressursene for økt binding av karbon i skog, jord og varige treprodukt, samt økt bruk av bioenergi. Som politisk aktør, tjenesteyter, myndighetsutøver, eiendomsbesitter og energiaktør oppfordres fylkeskommunene til å arbeide for energieffektivisering, økt andel fornybar energi og materialbruk. Gjennom arbeid med klima- og energiplaner, bør fylkeskommunene sørge for god innarbeiding av landbruksområdet og tilhørende klima- og energibidrag.

Rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket

Landbruks- og matdepartementet styrker innsatsen innenfor rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket. Fylkeskommunene får ansvar for virkemidler på til sammen 20 millioner kroner til styrking av arbeidet på området. Det vises til nærmere beskrivelser av mål og retningslinjer for ordningen under pkt. 4.

Fylkeskommunenes ansvar for dette området må ses i sammenheng med fylkeskommunens brede rolle som utdanningspolitisk og regionalpolitisk aktør. Fra før ivaretar fylkeskommunene sektorens interesser gjennom å tilby utdanningsprogram for naturbruk innenfor videregående opplæring. Utfordringen framover vil være å utvikle naturbruksutdanningen og sikre rekrutteringen til utdanningen. Det vil også være et stort behov framover for utvikling av gode etter- og videreutdanningstilbud for landbruksnæringen.

Fra 2010 overtar fylkeskommunene ansvar for drift og finansiering av fagskoleutdanning, og får et generelt ansvar for å sørge for at fagskoletilbudet tar hensyn til lokalt, regionalt og nasjonalt kompetansebehov. Ansvaret gir fylkeskommunene gode muligheter til å prioritere og tilpasse yrkesrettet utdanning til regionalt arbeidsliv, og se dette i sammenheng med studieprogrammene i videregående opplæring jf. St.prp. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja og St.meld. nr. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid. Fylkeskommunene bør, gjerne i samarbeid, også vurdere hvordan det kan etableres regionale fagskoletilbud for landbruksnæringen.

Rammedirektivet for vann

Landbruks- og matdepartementet er opptatt av at oppfølgingen av rammedirektivet for vann skjer på en kostnadseffektiv måte både for forvaltningen og næringslivet. En nær kontakt mellom fylkeskommunene og fagavdelingene hos Fylkesmannen er derfor viktig og av stor betydning generelt, og spesielt for utarbeiding og behandling av forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer.

Innspill til jordbruksforhandlingene 2010

En stor del av grunnlaget og virkemidlene for landbruks- og matpolitikken blir utformet i den årlige jordbruksavtalen. Landbruks- og matdepartementet legger vekt på å gi berørte aktører mulighet til å påvirke politikktutformingene gjennom tilbakemeldinger og innspill i forbindelse med jordbruksoppgjøret. Fra 2010 kan også fylkeskommunene gi

innspill i forbindelse med jordbruksoppkjøret. Vi ber om at innspill til jordbruksoppkjøret for 2010 sendes Landbruks- og mat departementet senest innen 1.3.2010.

4. Tilskuddsmidler til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket

Landbruks- og matdepartementet viser til St. prp. nr. 75 (2008-2009) Om jordbruksoppkjøret 2009, og Stortingets behandling av denne.

For budsjettåret 2010 settes det av en ramme på til sammen 20 millioner kroner til ordningen under Landbrukets utviklingsfond.

Overordna mål og retningslinjer for ordningen

Landbruks- og matdepartementet ønsker å styrke innsatsen innenfor rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket. Landbruket er en mangesidig og kompleks næring, og kravene fra marked og myndigheter til økonomisk og effektiv drift, trygg mat, dyrevelferd og miljø er omfattende. Dette forutsetter kompetente næringsutøvere. Grunnlaget for en kompetent arbeidskraft legges i utdanningssystemet. Ulike veier til natur- og landbrukskompetanse må sikres for ungdom og voksne som ønsker å gå inn i en aktiv landbruksproduksjon og i de naturbaserte tilleggsnæringene. Tradisjonelle agronomfag er basis for landbruksnæringen. I tillegg vil fag som bl.a. driftsledelse, økonomi, IKT, markedskunnskap, markedsføring og grunnleggende kunnskap om etablering av ny virksomhet være sentrale. Midlene bør derfor ses i sammenheng med fylkeskommunenes øvrige satsing på rekruttering, likestilling og kompetanseheving innenfor andre sektorer.

Det er et overordnet mål at ordningen skal bidra til rekruttering og utdanning av næringsutøvere som kan ivareta og styrke verdiskapingen i landbruket regionalt. Ordningen skal tilpasses regionale utfordringer knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving innen både tradisjonelt landbruk og nye næringer. Midlene skal ikke nyttes til generell drift av naturbrukslinjene i de videregående skolene. Prioriterte områder for ordningen bør være:

- Tilskudd til gjennomføring av kompetanseutvikling og kompetansehevede tiltak innenfor tradisjonelt landbruk og nye næringer, herunder støtte til etter- og videreutdanningstilbud for yrkesutøvere i landbruket. Det kan også gis støtte til kompetansetiltak som gir voksne med annen videregående utdanning grunnleggende landbruksutdanning.
- Prosjekter/tiltak knyttet til rekruttering til landbruksnæringen.
- Tiltak som bidrar til å styrke rekrutteringen til de offentlige og private naturbrukslinjene i den videregående skole.
- Arbeid knyttet til likestilling i landbruket.

Departementet vil ellers oppfordre til fylkesovergripende samarbeid der dette kan være aktuelt for en best mulig utnytting av midlene.

Ordningen og prosjektene det blir gitt støtte til må ses i sammenheng med andre ordninger og aktører som arbeider med rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket, som Skogbrukets kursinstitutt, Bygdefolkets studieforbund, Norsk Landbruksrådgiving, samt private veiledningsaktører innenfor landbruket. Midlene under denne ordningen bør også ses i sammenheng og samordnes med de kompetanse- og utviklingsmidlene som forvaltes av Innovasjon Norge.

På nasjonalt nivå tildeler KSL Matmerk årlig kompetansemidler for om lag 6 mill. kr til utvikling av nye kompetansehevende tilbud eller til videreutvikling av eksisterende kompetansegivende tilbud innen landbruket. Vi ber om at fylkeskommunene og KSL Matmerk er gjensidig orientert om sine prioriteringer for en størst mulig effekt av midlene.

Departementet legger til grunn at ansvarsområdet forankres i regional strategi for landbruksbasert næringsutvikling og fylkeskommunenes øvrige strategi og plandokumenter på området.

I St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om jordbruksoppgjøret 2009 er det satt som forutsetning at fylkeskommunene skal samhandle med næringen og det regionale partnerskapet om bruken av midlene, og for å identifisere de regionale utfordringene på området. Landbruks- og matdepartementet legger til grunn at det legges til rette for et forpliktende samarbeid med næringen om innretningen av midlene knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving og den landbrukspolitiske dialogen i fylket generelt.

For å tilrettelegge for økt rekruttering i landbruket ble partene i jordbruksoppgjøret 2009 enige om å utrede muligheten for en egen støtteordning for ungdom innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Til orientering har Landbruks- og matdepartementet bedt Statens landbruksforvaltning om å gjennomføre utredningen med frist 15.2.2010. Til utredningen er det opprettet en referansegruppe der fylkeskommunene også er representert.

Utbetaling av tilskuddsmidlene

Midlene til rekruttering, likestilling og kompetanseheving vil bli fordelt fylkesvis etter samme fordelingsnøkkel som benyttes til fordeling av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene. Se vedlagte tabell for oversikt. Midlene til Oslo og Akershus vil bli fordelt til Akershus fylkeskommune. Vi ber de to fylkene om å samordne seg innbyrdes når det gjelder bruken av midlene.

Midlene vil bli overført fra Statens landbruksforvaltning primo juli 2010.

5. Rapportering og kontroll

Fylkeskommunene skal innen 1.3.2011 oversende en beskrivende rapport til departementet om status og utfordringer for oppgavene fylkeskommunen ivaretar på

landbruks- og matområdet jf. pkt. 3. Det er ønskelig at det rapporteres på hvordan fylkeskommunenes arbeid på landbruks- og matområdet har bidratt til å styrke regional verdiskaping, ressursforvaltning og miljøinnsats, og hvordan landbruksområdet er integrert i fylkeskommunenes øvrige arbeid med samfunns- og næringsutvikling. Det er videre ønskelig at det rapporteres på omfanget av samarbeid og samhandling med andre aktuelle aktører om gjennomføring av landbrukspolitikken, og hvordan landbruksoppgavene er ivaretatt politisk i fylkeskommunene.

For midlene til rekruttering, likestilling og kompetanseheving ber vi om at det særskilt synliggjøres hvordan fylkeskommunene bidrar til å nå de overordnede målsettingene for tilskuddsordningen gjennom de regionale tiltakene og hvordan fylkeskommunene samhandler regionalt om tilskuddsordningen, samt hvordan midlene ses i sammenheng med øvrige midler knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving. Rapporten må gi en oversikt over antall og type tiltak som har mottatt tilskudd, og en kort beskrivelse og vurdering av framdrift og måloppnåelse for tiltakene. Samtidig skal det også fremlegges regnskap over bruken av tilskuddsmidlene per 31.12.2010, herunder omfanget av evt. ubrukt bevilgning og i hvilken grad denne er bundet i tilsagn/avtaler som kommer til utbetaling i 2011.

Det tas forbehold om adgang for departementet, Statens landbruksforvaltning og Riksrevisjonen til å iverksette kontroll med opplysningene som er gitt og at midlene brukes etter forutsetningene.

6. Møtepunkter 2010

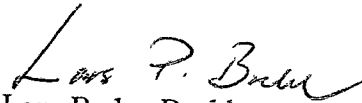
Landbruks- og matdepartementet tar sikte på følgende møtepunkter mellom fylkeskommunene og Landbruks- og matdepartementet i 2010:

- Møter i kontaktutvalget mellom LMD, Innovasjon Norge, fylkeskommunene og Fylkesmannen.
- Fellessamling vår 2010 mellom LMD, Innovasjon Norge, fylkeskommunene og Fylkesmannen.

Det vises også til kommende møtepunkter på politisk og administrativt nivå mellom fylkeskommunene, LMD og andre departement i det planlagte samarbeidsforumet i forbindelse med fylkeskommunenes eierskap i Innovasjon Norge fra 1.1.2010.

Jeg ønsker ellers fylkeskommunene lykke til med arbeidet som regional utviklingsaktør på landbruks- og matområdet i 2010!

Med hilsen

Lars Peder Brekk

Vedlegg 2

Kopi:

Statens landbruksforvaltning

Innovasjon Norge

Fylkesmannen - alle

Kommunal- og regionaldepartementet

KS - Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon

Stiftelsen KSL Matmerk

Riksrevisjonen

Vedlegg 1: Fylkesvis fordeling av midler til styrking av rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket

Fylke	Fordeling i kr
Østfold	760 000
Oslo og Akershus	680 000
Hedmark	1 420 000
Oppland	1 640 000
Buskerud	900 000
Vestfold	600 000
Telemark	740 000
Aust-Agder	560 000
Vest-Agder	640 000
Rogaland	1 600 000
Hordaland	1 200 000
Sogn og Fjordane	1 600 000
Møre og Romsdal	1 480 000
Sør-Trøndelag	1 400 000
Nord-Trøndelag	1 740 000
Nordland	1 420 000
Troms	960 000
Finnmark	660 000
SUM	20 000 000

Midlene til rekruttering, likestilling og kompetanseheving er fordelt fylkesvis etter samme fordelingsnøkkel som benyttes til fordeling av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene.

Vedlegg 2: Oversikt over sentrale dokumenter, strategier og handlingsplaner på landbruks- og matområdet

De fleste dokumenter er elektronisk tilgjengelig på Landbruks- og matdepartementets hjemmesider eller Innovasjon Norges hjemmesider.

Meldinger og proposisjoner:

- Prop. 1 S (2009-2010) Landbruks- og matdepartementet
- St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen
- Ot. prp. nr. 44 (2008-2009) Om lov om endring av lov om odelsretten og åsetesretten, lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom mv. og lov om jord mv.
- St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om jordbruksoppgjøret 2009- endringer i statsbudsjettet for 2009 m.m.
- St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon

Strategier og handlingsplaner:

- Landbruks- og matdepartementets miljøstrategi 2008-2015
- "Smaken av Norge" – en matpolitisk strategi 2008-2010
- "Ta landet i bruk!" - Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007-2009
- Landbruks- og matdepartementets strategi for forskning og forskningsbasert innovasjon 2007-2012
- Strategi for likestilling i landbrukssektoren
- Økonomisk, agronomisk – økologisk! Handlingsplan for å nå målet om 15 % økologisk produksjon og forbruk i 2015
- Verdifulle opplevelser – regjeringens nasjonale reiselivsstrategi
- Handlingsplan for Inn på tunet
- Regjeringens handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner

Annet:

- LMDs oppdragsbrev til Innovasjon Norge 2010 (sendes i kopi til fylkeskommunene ultimo januar 2010)
- Tildelingsbrev 2010 på Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjettkapittel 1510 - Fylkesmennene (kopi til fylkeskommunene januar 2010)
- Rundskriv næringsutvikling 2010
- Samarbeidsavtalen mellom LMD og KS om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren 2010-2012
- Om Verdiskapingsprogrammet for mat
- Om Trebasert innovasjonsprogram
- Om Bioenergiprogrammet
- Om Verdiskapingsprogrammet for reindrift
- Om Utviklingsprogram for grønt reiseliv